

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE MADDE BAĞIMLILIĞI VE ETKİLEYEN AİLESEL FAKTÖRLER

Behice ERCİ*

ÖZET

Bu araştırma toplum sağlığını tehdit eden madde bağımlılığına dikkat çekmek, lise öğrencilerinin keyif verici ve uyuşturucu madde kullanımı ve kullanıma etki eden ailesel ve kısmen kişisel faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Amaç açısından tanımlayıcı ve kısmen analitik, kapsadığı zaman açısından kesitsel olarak yapılan araştırmanın evrenini farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen, Erzurum il merkezindeki Erzurum ve Atatürk Liselerindeki toplam 2160 öğrenci örneklem grubunu ise basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 324 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem büyüklüğüne göre liselerden her sınıf düzeyinden alınacak öğrenci büyüklüğü belirlenmiş ve daha sonra sınıf listelerinden basit rastgele örnekleme ile denekler belirlenmiştir. Deneklerin hepsi çalışmanın yürütülmesinde istekli olmuşlardır ve örneklem grubunun tümü üzerinde çalışılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde t testi, ki-kare, varyans ve korelasyon analizleri kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre deneklerden % 6.9' nun uhu, % 18.82' nin sigara, % 7.71' nin alkol kullandığı, uhu dışında diğer uyuşturucu madde kullanmadıkları saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Madde bağımlılığı, Ailesel faktörler.

FAMILY FACTORS AFFECTING SUBSTANCE ADDIT TO IN HIGH SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

This study has been carried out to draw attention to substance addit to threatening the health of the community, to determine the us evar of pleasurable and narcotic substance among high school students, and to find out the family and partly personal factors affecting the use.

The study which is definitive and partially analytical in view of purpose, and cross-sectional in view of time includes totally 2160 stundents coming from families of differing socio-economical level, studying in Erzurum and Atatürk High School, in Erzurum city center, and 324 students randomly chosen as the examplay group. According to the size of the examplay group, the number of students from each class in the high schools were found and later the subjects were willing to participate in the study and the whole examplay group was studied. T-test, Chi-square, variance and correlation analysis were used for the evaluation of the data.

The results reveal that 6.9% , of the subjects used stick, 18.82% smoked, 7.71% drank alcohol.

Key words: Substance addict. Family factors.

(*) Atatürk Üniv. Hemşirelik Yüksek Okulu.(Yrd.Doç.Dr.)

VII. Ulusal Hemşirelik Kongresinde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

GİRİŞ VE AMAÇ

Günümüzde madde bağımlılığının insan ve toplum sağlığına olan zararları tüm dünyaca bilinmektedir. Madde kullanımı yalnız kullanan kişileri değil ailesini ve tüm toplumu olumsuz yönde etkilemekte ve derin izler bırakmaktadır. Eldeki verilere göre ülkemizde genel olarak batılı ülkelerdeki gibi geniş bir madde bağımlılığı bulunmamakla birlikte yayılma ve başlama yaşı düşme eğilimi göstermektedir (Erci 1997).

Yapılmış olan çalışmalarda (Güraksın ve ark. 1998. Alpkın ve ark. 1998. Emniyet Genel Müdürlüğü 1996) sigarayı deneme yaşının % 30.8 oranında 12-13 yaşlarına düştüğü, ortaokul öğrencilerinin % 29.6' nın sigara içtiği, alkole başlamanın % 29.8 oranıyla 15 yaş ve altına düştüğü, Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi kayıtlarına göre uyuşturucu madde kullanmaya başlama yaşının % 31 oranında 15 yaş ve altına düştüğü bulunmuştur.

Klasik bilgilerde (Öztürk 1994. Gören et. al 1994) madde bağımlılığını etkileyen faktörler; kişisel faktörler, merak etme ve öğrenme, maddeyle ilgili faktörler, biyolojik teori, sosyo ekonomik ve çevresel faktörler, ailesel faktörler olarak gruplandırılmaktadır. Yapılmış bir çalışmada (Tuncer ve ark. 1998) vakaların % 39.7' nin merak, % 10.2' nin eğlence, %13.9' nun sorunları ile baş etmek için kullandıkları saptanmıştır.

Yapılan araştırmalara göre (Ünal 1990. John 1993) madde kullanan gençlerin büyük bölümünün sevgiden yoksun, huzursuz ve zorbalığın hüküm sürdüğü veya aşırı serbestliğin yaşandığı aile ortamında yetiştikleri saptanmıştır. Anne ve babanın geçimsizliği, çocuklarına karşı ilgisizlik, sevgisizlik, çocuklar üzerinde gözetim eksikliği, şiddet ve sürekli aile içi huzursuzluk gençlerin ruh sağlığını bozarak yanlış ortamlara itilmelerine neden olmaktadır. Bu nedenlerle temel ve koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında madde bağımlılığı ile mücadeleye öncelik verilmesi toplum sağlığının korunması açısından çok önemlidir. Uygulama alanlarında adölesanlarla konuşma ve onları tanıma fırsatına sahip tüm hemşireler madde bağımlılığı yönünden risk altında olan kişi ve aile üyeleri ile ilgilenilmelidir. Aile ve çocuklara hizmet veren toplum sağlığı hemşireleri madde kullanımı ve kullanıma bağlı davranışlar hakkında bilgili olmalıdır. Korunma, tanımlama, madde bağımlılığı için tedavi, öneri söz konusu olduğu zaman özellikle okul sağlığı hemşireleri önde gelir.

Bu araştırma toplum sağlığını tehdit eden madde bağımlılığına dikkat çekmek, lise öğrencilerinin keyif verici ve uyuşturucu kullanımını ve buna etki eden ailesel ve kısmen de kişiye ait faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Amaç açısından tanımlayıcı ve zaman kullanımını açısından da kesitsel olarak yapılmış araştırmanın evrenini farklı sosyo ekonomik düzeylerdeki ailelerden gelen, Erzurum il merkezindeki en fazla öğrenciye sahip olan Erzurum ve Atatürk liselerindeki toplam 2160 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise bu okulların sınıflarından basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 324 (evrenin % 15' i) öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğüne göre bu liselerden her sınıf düzeyinden alınabilecek öğrenci sayısı belirlenmiş, daha sonra sınıf listelerinden basit rastgele örnekleme yöntemi ile denekler belirlenmiştir. Deneklerin hepsi araştırmanın yürütülmesinde istekli olmuşlar ve örneklem grubunun tümü üzerinde çalışılmıştır.

Araştırmada deneklerin sosyo demografik özellikleri, ailelerinin gelirleri, kendilerinin çalışma durumları, ailesel yapıları ve özellikleri, aile içi ilişkileri, anne baba ilişkileri, aile içinde sevilme ve yalnızlık hissi, deneklerin sosyal ilişkileri bağımsız, kullanılan maddeler, başlama yaşı ve nedenleri, kullanım sıklığı bağımlı değişkenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın yürütülmesinde etik kurallara uyularak gerekli izinler alındıktan sonra, veriler araştırmacı tarafından geliştirilen ve uygulanan anket formuyla Ocak 1998 tarihinde toplanmıştır. deneklerin olumsuz yönde etkilenmeleri ve daha doğru cevaplar verebilmeleri için anket formları kendilerine verilmiş ve 45 dk. sonra alınmıştır. Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde ki-kare, varyans ve korelasyon analizleri kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre deneklerden % 30.88' nin 15, % 25' nin 17, % 19.13' nün 16, % 15.74' nün 14, % 9.25' nin 18 yaşında, % 62.65' nin erkek, % 37.35' nin kız olduğu bulunmuştur. Deneklerden % 88.58' nin ailesinin olduğu, % 3.39' nun babasının olmadığı, % 2.77' nin anne ve babasının ayrı olduğu, annelerinden % 44.68' nin ilkokul, % 19.14' nün lise, % 13.06' sının üniversite, % 10.03' nün ortaokul, % 13.09' nun da eğitimsiz, % 86.42' nin ev hanımı, % 13.58' nin her hangi bir işte çalıştığı belirlenmiştir. Babalarının % 33.13' nün üniversite, % 27.40' nın ilkokul, % 25.90' nın lise,

% 11.74' nün ortaokul mezunu, % 1.80' nin eğitimsiz, % 47.13' nün memur, % 42.99' nun serbest meslek ve ticaret, % 9.88' nin kalifiye olmayan işçi olduğu bulunmuştur.

Deneklerden % 29.70' nin ailesinin aylık gelirinin 50-100, % 26.35' nin 100-150 milyon arasında, % 20.50' nin 150 milyondan fazla, % 20.50' nin de 50 milyondan az olduğu, deneklerden % 16.04' nün çalıştığı, % 33.84' nün kafelere gittiği, kafelere gidenlerin % 33.89' nun kola, % 33.09' nun çay, sigara ve kola, % 14.40' nin çay, % 7.71' nin alkol, % 2.54' nün kahve içtiği bulunmuştur. Yine deneklerden % 6.79' nun uçucu madde (uhu, balli) kokladığı bulunmuştur. Polis kayıtlarına göre (Emniyet Genel Müdürlüğü 1996) % 16.8 oranında uçucu madde kullandığı bulunmuştur. Bu çalışmada daha düşük oranda olmasının nedeni yaşanan çevre ve toplumsal inanç ve yargılar olabilir.

Tablo 1' de görüldüğü gibi yaş, aile durumu, anne ve babanın eğitim düzeyleri, annenin ve denegin çalışma durumu ile uçucu madde koklama arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

Tablo : 1-Deneklerin Uçucu Madde Koklama Durumları İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Önem Düzeyi

Demografik Özellikler		Önem Düzeyi
Yaş	F=3.50	SD=5 p<0.05
Cinsiyet	X ² =0.164	SD=1 p>0.05
Aile Durumu	X ² =28.132	SD=4 p<0.001
Annenin Eğitim Düzeyi	X ² =16.702	SD=5 p<0.01
Annenin Mesleği	X ² =10.536	SD=4 p<0.05
Babanın Eğitim Düzeyi	X ² =22.577	SD=4 p<0.001
Babanın Mesleği	X ² =3.923	SD=3 p>0.05
Aylık Gelir	X ² =7.00	SD=5 p>0.05
Çalışma Durumu	X ² =13335	SD=1 p<0.01
Kafelere Gitme Durumu	X ² =0.778	SD=2 p>0.05

Yapılmış olan bazı çalışmalarda (Emniyet Genel Müdürlüğü 1996. Tweed 1998. Sidney et.al 1997. Hartel et.al 1995) kişinin ve ailesinin sosyo ekonomik düzeylerinin ve gelirlerinin madde kullanımını etkilediği, hatta uçucu maddelerin kullanılması, elde edilebilirliğin kolaylığı ve ucuzluğu nedeniyle eğitim ve sosyo

ekonomik düzeyi düşük kesimlerde, daha çok da genç yaş gruplarında kullanıldığı saptanmıştır.

Verilmiş olan bu sonuçlar araştırma bulgularıyla uygunluk göstermektedir.

Uçucu maddeler ucuz olduğu için ailenin aylık gelirini kullanma durumunu etkilemediği düşünülebilir.

Uçucu madde kullanan deneklerden % 62.5' nin nadiren kokladığı, % 50' nin merak nedeniyle kullandığı, çoğunluğun ilk kez arkadaşlarıyla kokladığı ve başlama yaşınının 10.87 (4.59 olduğu bulunmuştur. Yapılmış olan çalışmalarda da (Erci 1997) madde kullanımının en önemli nedeninin merak olduğu ve çoğunlukla arkadaşlarının etkileriyle kullandıkları saptanmıştır.

Araştırmaya alınan deneklerden % 18.82' nin sigara kullandığı bulunmuştur. Güraksın ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da (1998) ortaokul ve lise öğrencilerinin % 23' nün sigara kullandığı saptanmıştır. Bu çalışmanın bulgusu verilen çalışma sonucuna yaklaşık bulunmuştur.

Tablo 2' de görüldüğü gibi sigara kullanımı ile cinsiyet, ailevi durum, annenin eğitim düzeyi, aylık gelir, deneklerin çalışma ve kafelere gitme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Tablo : 2- Deneklerin Sigara Kullanma Durumları İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Önem Düzeyi

Demografik Özellikler		Önem Düzeyi
Yaş	F=1.80	SD=5 p>0.05
Cinsiyet	X ² =5.225	SD=1 p<0.01
Aile Durumu	X ² =15.549	SD=5 p<0.01
Annenin Eğitim Düzeyi	X ² =16.122	SD=5 p<0.01
Annenin Mesleği	X ² =4.056	SD=4 p>0.05
Babanın Eğitim Düzeyi	X ² =8.688	SD=5 p>0.05
Babanın Mesleği	X ² =4.941	SD=3 p>0.05
Aylık Gelir	X ² =15.314	SD=5 p<0.01
Çalışma Durumu	X ² =7.964	SD=1 p<0.01
Kafelere Gitme Durumu	X ² =47.291	SD=2 p<0.001

Yapılan çalışmalarda (Bahar 1993, Özcan ve ark. 1993, Oysal, Özyurda 1993, Pektekin. Sönmez 1994, Fadiloğlu 1993. Hu et al 1998) sigara içme ile cinsiyet, ailenin sosyo ekonomik düzeyi, annenin eğitimi, ailevi durum, aylık gelir, kişinin geliri, arkadaş çevresi ve bulunduğu ortam arasında anlamlı bir ilişki olduğu yaş, babanın eğitimi ve mesleği ile her zaman ilişkili olmadığı bulunmuştur. Verilen bulgular bu çalışma bulgularıyla uygunluk göstermektedir.

Sigara kullanan deneklerin sigaraya başlama yaşının 12.22 (3.32 olduğu, günde ortalama 13.45 sigara içildiği, % 32.73' nün özenti, % 23.64' nün stres nedeniyle ve % 43.63' nün ilk kez arkadaşlarıyla birlikte kullandığı bulunmuştur.

Yapılan çalışmalarda (Oysal. Özyurda 1993. Pektekin. Sönmez 1994. Sezgin ve ark. 1993. Çevirme Şengül 1993) sigaraya başlama yaşının 14 yaş altına indiği, çoğunlukla günde 10-20 sigara içildiği, birinci sırada özenti, ikinci sırada stres nedeniyle sigaraya başladıkları ve genellikle ilk kez arkadaşları ile içtikleri saptanmıştır.

Araştırmaya alınan deneklerden % 7.71' nin alkol kullandığı bulunmuştur. Alkol kullanımı ile demografik özellikler arasındaki ilişki tablo 3' de verilmiştir.

Tablo 3' de görüldüğü gibi aile durumu, anne ve babanın eğitim düzeyinin, ailenin gelirinin annenin ve deneğin çalışma durumunun, kafeye gitme alışkanlığının, alkol kullanımını etkilediği ve istatistiksel olarak da gruplar arasındaki farkın önemli olduğu bulunmuştur. Fakat yaş, cinsiyet ve babanın mesleği ile alkol kullanımı arasında bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

Tablo : 3- Deneklerin Alkol Kullanma Durumları İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Önem Düzeyi

Demografik Özellikler		Önem Düzeyi
Yaş	F=1.72	SD=5 p>0.05
Cinsiyet	X ² =0.722	SD=1 p>0.05
Aile Durumu	X ² =39.862	SD=4 p<0.001
Annenin Eğitim Düzeyi	X ² =14.227	SD=5 p<0.05
Annenin Mesleği	X ² =14.956	SD=4 p<0.05
Babanın Eğitim Düzeyi	X ² =17.197	SD=5 p<0.01
Babanın Mesleği	X ² =4.950	SD=3 p>0.05
Aylık Gelir	X ² =13.003	SD=5 p<0.05
Çalışma Durumu	X ² =15.710	SD=1 p<0.01
Kafelere Gitme Durumu	X ² =30.336	SD=1 p<0.001

Yapılmış olan çalışmalarda (Gören et.al 1994. Grant Dawson 1996. Ağargün ve ark. 1994. Evcı Aycan 1998) aile durumunun, anne ve baba eğitiminin ve mesleğinin (sosyo ekonomik düzey), aile gelirinin, kişinin çalışma durumu ve gelirinin, refah düzeyi yüksek olanların, arkadaş çevresinin ve bulunulan ortamın alkol kullanımını artırıcı yönde etkilediği bulunmuştur.

Yaş ve cinsiyetin alkol kullanımını etkilemediği bulunmuştur. Deneklerin alkole başlama yaşının $13,29 \pm 3.41$ olduğu, % 63.64' nün nadir, % 22.73' nün haftada bir, % 9.09' nun her gün alkol aldığı ve çoğunluğunun (% 69.23) özenti ve merak nedeniyle alkole başladığı bulunmuştur.

(Evcı ve Aycan 1998) alkole başlama yaşının $15,16 \pm 50$, kullanma sıklığının haftada 2-4 defa veya daha nadir, Alpkan ve arkadaşları (1998) alkole başlama yaşının % 29.8 oranıyla 15' nin altına indiğini, İrgil ve arkadaşları alkole başlama nedeninin çoğunlukla merak olduğunu bulmuşlardır.

Deneklerden % 17.85' nin annesinin, % 49.50' nin babasının keyif verici madde kullandığı, % 8.45' ne şiddet uygulandığı, % 28.80' nin sorunlarını ailesi ile tartışmadığı, % 47.24' ü anne ve babasıyla, % 18.12' i annesiyle, % 5.84' ü babasıyla sorunlarını tartıştığı, % 79.28' nin anne ve babası, % 5.2' nin anne yada babası tarafından sevildiğine, % 4.85' i sevilmediğine inandığı, % 10.67' nin de bu konuda fikri olmadığı saptanmıştır.

Yine deneklerden % 61.09' nun bazen, % 13.50' nin sık sık, % 8.03' nün sürekli yalnızlık hissettiği, % 17.38' nin ise hiç yalnızlık hissetmediği, % 65.35' nin aile içi ilişkilerde sürekli, % 17.79' nun bazen, % 11.97' nin sıklıkla iyi olduğu, % 4.50' nin de iyi olmadığı, % 73.70' nin anne ve babasının hiç tartışmadığı, % 21.75' nin bazen, % 4.55' nin sıklıkla tartıştığı, deneklerden % 57.32' nin sürekli, % 24.42' nin bazen, % 16.61' nin sıklıkla kendine güvendiği, % 1.65' nin güvenmediği belirlenmiş.

Tablo : 4- Anne- Babanın Keyif Verici Madde Kullanımı, Deneklere Karşı Tutumu ve Davranışları, Deneklerin Aile İlişkileri ve Kendilerine Güvenleri İle Madde Kullanımı Arasındaki İlişkinin Korelasyon Katsayılarına Göre Dağılımı

Değişkenler	Madde Kullanma Durumu		
	Uçucu Madde	Sigara	Alkol
Annenin Keyif Verici Madde Kullanımı	.015	.071	.084
Babanın Keyif Verici Madde Kullanımı	.125*	.138*	.144*
Anne-Babanın Şiddet Kullanması	.248**	.149**	.221**
Deneğin Sorunlarını Ailesiyle Tartışma Durum	.071	-.036	-.039
Anne-Babanın Sevgisine İnanma	-.017	-.147*	-.113*
Deneğin Yalnızlık Hissetme Durumu	-.327**	-.325**	-.349**
Deneğin Aile İçi Durumu	.153**	.228**	.200**
Anne-Babanın Geçimsizliği	-.027	-.295**	-.349**
Deneğin Kendine Güven Durumu	-.014	-.037	-.004

* p<0.05

** p<0.01

Tablo 4' de görüldüğü gibi uçucu madde kullanımıyla; babanın keyif verici madde kullanımı, anne babanın şiddet kullanımı, deneğin aile içi ilişkileri arasında pozitif, deneğin yalnızlık hissi ile negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Sigara kullanımıyla; babanın keyif verici madde kullanması, anne babanın şiddet kullanması ve aile içi ilişkiler arasında pozitif, yalnızlık hissi, annenin ve babanın sevgisine inanma, anne babanın geçimsizliği arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur. Alkol kullanımı ile babanın keyif verici madde kullanımı, anne babanın şiddet kullanması ve aile içi ilişkiler arasında pozitif, deneğin anne ve babası tarafından sevildiğine inanması, yalnızlık hissi, anne babanın geçimsizliği arasında negatif ilişki olduğu saptanmıştır.

Yapılan araştırmalarla (Fadıloğlu ve ark. 1990. Herken ve ark. 1997) anne ve babanın tutumlarının çocuklarının davranışlarında etkili olduğu, sigara, alkol ve madde kullanan ebeveynlerin çocuklarının da kullandıkları belirlenmiştir. (Ünal 1990. Herken ve ark. 1997) Anne ve babanın birbirleriyle olan ilişkilerinin düzeyi ve sağlıklı olup olmadığı, anne babanın otoriter, ilgisiz, sevgilerini şarta bağlamaları, çocuklarına boyun eğici tutumları ve kişilik özellikleri madde kullanımına yatkınlığı arttırmaktadır.

Bu çalışmanın bulguları verilen çalışmaların bulguları ve bilgilerle uygunluk göstermektedir.

Anne baba geçimsizliği ile madde kullanımı arasında negatif ilişki olmasının nedeni, (Erci 1997) madde kullanımının sadece sosyo ekonomik, aile içi etkileşim ve çevresel faktörlerle ilişkili olmadığı, genetik faktörlerin önemli olduğu yapılan araştırmalarla saptanmıştır. Bu nedenle anne baba geçimsizliği ile madde kullanımı arasındaki ilişki negatif çıkmış olabilir.

Yapılan araştırmalarda (Alpkan ve ark. 1998, Tuncer ve ark. 1998, İrgil ve ark. 1998, Keskinler ve ark. 1998) ilk kez madde kullanımına genellikle arkadaşlarının etkisiyle ve arkadaş grubu ile kullanımın daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu bulgular arkadaş grubunun genişliğinin gençlerin lehine olan bir durum olmasına rağmen, grubun niteliğinin, tutum ve eğilimlerinin gencin zararlı alışkanlık kazanmasına neden olabileceğini düşündürülebilir. Bu nedenle yalnızlık hissetme durumu ile madde kullanımı arasında negatif ilişki bulunmuş olabilir.

Uçucu madde, sigara ve alkol kullanma arasındaki ilişki araştırılmış ve tablo 4 de verilmiştir.

Tablo : 5- Uçucu Madde, Sigara ve Alkol Kullanımı Arasındaki İlişkinin Korelasyon Katsayılarına Göre Dağılımı

Madde Adı	Sigara	Alkol
Uçucu Madde	.416**	.565**
Alkol	.574**	--

** p<0.01

Tablo 5 de görüldüğü gibi sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı arasında kuvvetli pozitif ilişki olduğu bulunmuştur.

Çivi ve Şahin' in (1991) yaptığı araştırmada sigara alışkanlığı olanların % 12.2' sinde alkol alışkanlığı olduğu saptanmıştır. Sarvela ve arkadaşlarının (1990) yaptığı çalışmada da alkol kullanımından sonra uyuşturucu haplar kullanıldığı bulunmuştur.

Bu araştırmanın bulgusu verilen çalışmaların bulgularıyla uygunluk göstermektedir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmaya alınan deneklerden % 6.79' nun uçucu madde, % 18.82' nin sigara, % 7.71' nin alkol kullandığı yaştan uçucu madde, cinsiyetin sigara kullanımını, ailevi durum, annenin eğitim düzeyi, ailenin aylık geliri, deneğin çalışma durumunun sigara, alkol ve uçucu madde kullanımını, annenin çalışması, babanın eğitim düzeyinin uçucu madde ve alkol kullanımını etkilediği, babanın mesleğinin ise madde kullanımını etkilemediği, madde kullanmaya başlama yaşının 10.87 ± 4.59 ile 13.29 ± 3.41 arasında değiştiği bulunmuştur.

Babanın keyif verici madde kullanımı, anne babanın şiddet kullanması ve deneğin aile içi ilişkileriyle sigara, alkol ve madde kullanımı arasında pozitif, deneğin yalnızlık hissi ile sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur.

Elde edilen sonuçlara göre madde kullanma alışkanlığından korunmada; anne babanın çocuklarına iyi örnek olmaları, aile ortamının her açıdan sağlıklı olmasına özen göstermeleri, aile içinde yeterince sevgi ve disiplin sağlaması, çocukların sorunlarını dinleyip, anlamaya dikkat etmeleri konusunda eğitim yapılması ailelerin yanında öğretmenlerin, hatta koruyucu sağlık hizmetlerinde çalışan sağlık personelinin; çocukların arkadaş çevrelerini yakından izlemeli, madde bağımlılığı riski taşıyanlarla arkadaşlık etmeleri engellenmeli, ailelerin çocukların paralarını harcadıkları yerlere dikkat etmeli, ayrıca periyodik olarak lise öğrencilerine bu konuda eğitim yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- 1.Ağargün MY ve Ark: (1994). İntihar girişiminde bulunan alkol bağımlılarının demografik verileri ve klinik özellikler, 30.Ulusal Psikiyatri Kongresi ve Türk Psikiyatrisinin Güncel Sorunları Uydu Sempozyumu Kitabı. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri ABD ve Kayseri Psikiyatri Yardımlaşma Derneği. Kayseri-Nevşehir.
- 2.Alpkan L ve Ark (1998). Alkol bağımlılığında demografik özellikler, XXVI.Ulusal Psikiyatri ve Nöroloji Bilimler Kongresi Kitabı. I.cilt. D.E.Ü Tıp Fakültesi Psikiyatri ABD. İzmir.
- 3.Bahar Z ve 1.Grup Halk Sağ. Hemş. Stajer Grubu (1993). Kadınların sigaraya ilişkin bilgi ve tutumları, sigarayı bırakmada verilen eğitimin değerlendirilmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 9 (3). 105-124.
- 4.Çevirme A, Şengül P (1993). Erzurum ili resmi ve özel kurumlarda üst düzey yöneticilerinin sigara içme durumları ve sigara ile ilgili kurum politikasının saptanması. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 9 (2).143-153.

- 5.Çivi S, Şahin K (1991). Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin sigara konusundaki bilgi tutum ve davranışları. Aile ve Toplum. 1(1). 49-52.
- 6.Erci B (1997). İlaç ve uyuşturucu madde bağımlılığında risk grupları ve korunma yöntemleri. Sendrom. 9(3). 93-96.
- 7.Evci D. Aycan S (1998). Orta Dopu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) öğrencilerinde alkol ve sigara alışkanlık düzeyi ve buna etki eden bazı faktörler. VI.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı ABD. Adana.
- 8.Fadıoğlu Ç ve Ark (1990) Sosyal ağın öğrencilerin duygu ve yaşantılarına etkisi. II.Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildirileri. İzmir.
- 9.Fadıoğlu Ç (1993). Sigara ve Eğitim. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 9 (2).115-127.
- 10.Gören Blennov MD et al (1994). Sedatives and hypnotics inskockholm: Social factors and kind of use. Am.J.Public Health. 84(2). 242.
- 11.Grant BF,Dawson (1996). Alcohol and drug use,abuse,and dependence among welfare recipients. Am. J. Public Health. 86(10).1450-1453.
- 12.Güraksın A ve Ark (1998). Erzurum il merkezinde ortaokul ve lise öğrencilerinde sigara içme prevalansı. VI.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı. Adana.
- 13.Hartel DM et al (1995). Heroin use during methadone maintenance treatment :the importance of methadone dose and cocaine use. Am.S.Public Health. 85 (1). 83-88.
- 14.Herken H ve Ark: (1997). Gençlerdeki sigara kullanma davranışında anne baba tutumunun ve sosyo kültürel düzeylerinin etkisi. 6. Anadolu Psikiyatri Günleri Kongresi Bilimsel Çalışmalar Kitabı, Mutludoğan ofset. İstanbul.
- 15.Hu TW. Lin 2 and Wheaton E (1998). Teenage smoking attempts to quit, and school performance, Am.J.Public Health. 88(6). 940.
- 16.İrgil E ve Ark (1998). Tıp Fakültesi öğrencilerinin sigara ve alkol kullanma alışkanlıkları. VI.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı ABD. Adana.
- 17.John SB: Psychiatric (1993). Mental Health Nursing; adaplation and growth. Third Edition Philadelphia Lippincatt company. 524.
- 18.Keskinler D ve Ark. (1998). Atatürk Üniversitesi öğrencilerinde sigara prevelansı ve etkili faktörler. VI.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı. Çukurova Üniversitesi Halk Sağlığı ABD Adana.

- 19.Oysal H, Özyurda F (1993). Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde çalışan hemşirelerde sigara içme durumu ve sigaraya başlama nedenlerinin tespiti araştırılması, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 9 (2) 155-161.
- 20.Özcan A ve Ark (1993). KTÜ Tıp Fakültesi öğrencilerini sigara içmeye yönelten faktörler ve mücadelede öncelikli durumların saptanması. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokul Dergisi. 9 (2) 155-161.
- 21.Öztürk O (1994). Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, 5.bs. Medikomat Ofset Baskı. Ankara.
- 22.Pertekin Ç, Sönmez Y (1994). Sağlık hizmetleri konusunda eğitim alan üniversite gençliğinde sigara içme alışkanlığının araştırılması. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 10 (1)121-130.
- 23.Sarvela PD et al (1990). Drinking, drug use, and driving among rural midwestern youth. J sch Health. 60:215-219.
- 24.Sezgin A ve Ark (1993). Cumhuriyet Üniversitesi kampüs ve lojmanlarında oturan kadınların sigaraya ilişkin bilgi tutum ve sigara ile savaştaki önerileri. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokul Dergisi. 9 (3)141-156.
- 25.Sidney S et al (1997). Marijuana use and mortality. Am. S.Public Health. 87(4). 585-590.
26. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (1996). Uyuşturucu Olayları Genel Değerlendirmesi. Narkotik Şube Müdürlüğü. Ankara.
- 27.Tuncer C ve Ark (1998). Uyuşturucu madde bağımlılığında demografik özellikler, XXIV.Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Kitabı. Gata, Ankara.
- 28.Tweed SH (1998). Intervening in adolescent substance abuse, Nursing clinics of North America. 33(1). 29.
- 29.Ünal M (1990). Madde bağımlılığı ve alkolizmde aile. Aile ve Toplum. 1. (1). 80.